

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Õppekava: Koolieelse lasteasutuse õpetaja

Herta Hiiend
„TA ON ÕPETAJA! ÕPETAB LAPSI!": 5-6-AASTASTE LASTEAIALASTE
KIRJELDUSED LASTEAIAÕPETAJA KOHTA
bakalaureusetöö

Juhendaja: nooremteadur Pihel Hunt

Tartu 2018

Sisukord

Sissejuhatus	3
Teoreetilised lähtekohad	5
Lasteaialaps ja tema areng	5
Laste kaasamine uurimustesse	5
Laste uurimise olulisus.	6
Lasteaiaõpetaja lapse arengus ja uurimustes.....	7
Lasteaiaõpetaja olulisus lapse arengus.	7
Uurimused lasteaiaõpetaja kohta.	7
Metoodika.....	10
Valim	10
Andmekogumine.....	10
Andmekogumisvahendi koostamine.	10
Andmekogumisvahendi usaldusväärsus.	11
Andmekogumise läbiviimine.	11
Andmeanalüüs	13
Uurija refleksiivsus	14
Tulemused	16
Lasteaiaõpetaja välimus	17
Lasteaiaõpetaja tuju	19
Lasteaiaõpetaja tegevused.....	19
Lasteaiaõpetaja kui tuleviku amet.....	21
Arutelu.....	22
Kokkuvõte	25
Summary	26
Tänu sõnad	27
Autorsuse kinnitus.....	27
Kasutatud kirjandus.....	28
Lisad	
Lisa 1. Intervjuukava	
Lisa 2. Kiri lapsevanematele	
Lisa 3. Laste joonistused oma lasteaiaõpetajast	

Sissejuhatus

Inimese elu alates sünnist kuni surmani iseloomustavad erinevad arenguperioodid. Olenevalt käsitlustest võivad arenguperioodide liigitused teineteistest mõnevõrra erineda, kuid üks on kindel - esimeseks suuremaks perioodiks sellel teel on lapseiga. Sellest saab alguse väikese imiku tutvumine ümbritseva maailmaga ning arenemine järk-järgult targemaks ja osavamaks inimeseks, jõudes täiskasvanu maailma. Seesugune arenemine toimub mitmete aastate vältel ning omakorda erinevaid lapseea perioode läbides. Üheks neist perioodidest on koolieelne aeg ehk koolieelikuiga, kus määrava tähtsuse omandab alusharidus, mida peetakse üheks põhiliseks aluseks lapse edasisele hakkamasaamisele elus (Bakken, Brown, & Downing, 2017; Koolieelse lasteasutuse seadus, 2018; Phajane, 2014). Koolieelse lasteasutuse seaduse (2018) kohaselt pakub selleks võimaluse eelkõige lasteasutus, kuid alusharidust on võimalik omandada ka kodus. Lasteasutuses alushariduse omandamise kasuks otsustades muutuvad lapse jaoks olulisteks pedagoogid, kelle hulka kuuluvad ka lasteaiaõpetajad, kes hakkavad lapsele kasvamiseks ja arenemiseks vajalikke tingimusi looma (Koolieelse lasteasutuse seadus, 2018).

Eelnevast järeldub, et just koolieelikueas, kui olulises arenguetapis, osalevad lapse arengu kujundamises nii pere kui ka lasteaiaõpetajad. Varasemad uurimused on näidanud, et lasteaiaõpetaja teemal on uuritud näiteks lasteaiaõpetajate isiksusejooni (Lauer, 2014), lasteaiaõpetajate ja laste vahelisi suhteid (Kask, 2014) ning lapsevanemate ja lasteaiaõpetajate endi tõlgendusi lasteaiaõpetaja töö kohta (Anton, 2012). Neis uurimustes on tähelepanu täiskasvanutel, ent käesolev töö suunab fookuse lasteaialastele, uurides nende kaudu lähemalt lasteaiaõpetajat.

Vajaduse lasteaiaõpetaja uurimiseks laste vaatenurgast tingib autori arvates asjaolu, et lapsed veedavad lasteaiaõpetajaga lasteaias koos palju aega ning nende vaatenurk aitaks vahetumalt mõista ja kinnitada lasteaiaõpetaja rolli nende elus. Veelgi enam omab tähtsust just lastelt endilt uurimine, kuivõrd lapsi peetakse oma elu ekspertideks (Mason & Danby, 2011) ning lapsed võivad näha lasteaiaõpetajat kõrvalt täiskasvanutest erinevalt (Casas, González, Navarro, & Aligué, 2013; Tinson, 2009). Samas ei peegelda väljatoodud aspektid Eesti hetkeolukorda, sest autorile teadaolevalt on lasteaialastega läbi viinud uurimuse lasteaiaõpetaja kohta vaid Kraus (2014), kuid temagi keskendus antud teemale ühe osana oma tööst. Eelnevast lähtuvalt peab käesoleva töö autor vajalikuks uurida lasteaiaõpetaja kohta lähemalt lastelt endilt. Uurimusse kaasatakse lasteaialapsed vanuses 5-6 eluaastat ning sellise vanuse valikul sai otsustavaks autori eeldus, mille kohaselt on 5-6-aastaste lasteaialaste

lasteaiaas käidud aeg olnud piisavalt pikk, et omada lasteaiaõpetajast oma vaatenurka ja osata teda kirjeldada.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks on selgitada välja 5-6-aastaste lasteaialaste kirjeldused lasteaiaõpetaja kohta. Antud töö koosneb neljast peatükist: teoreetilised lähtekohad, metoodika, tulemused, arutelu. Esimeses peatükis vaadeldakse laste uurimise ja selle olulisuse teoreetilisi lähtekohti, samuti antakse ülevaade lasteaiaõpetaja ametist ning lasteaiaõpetajaga seotud uurimustest. Teine peatükk käsitleb uurimuse läbiviimist, kirjeldades valimit, andmekogumise ja andmeanalüüsi protsessi, ning uurija refleksiivsust. Kolmandas peatükis tutvustatakse uurimuse tulemusi. Neljandas peatükis seostatakse neid teiste uurimuste tulemustega ja ühtlasi antakse ka ülevaade käesoleva töö piirangutest, praktilisest väärtusest ning soovitud järgnevateks uurimusteks.

Teoreetilised lähtekohad

Lasteaialaps ja tema areng

Lapse õiguste konventsiooni (1996) kohaselt peetakse lapseks alla 18-aastast inimest. Siit järeldub, et sellesse vanusevahemikku koonduvad nii lasteaialapsed, kui ka koolilapsed, täpsemalt algkooli-, põhikooli- ja gümnaasiumiõpilased. Samas ei ole autorile teadaolevalt lasteaialapsi, kellele käesolev töö keskendub, eraldi mõistena määratletud. Sellest tulenevalt võetakse käesolevas töös osaliselt aluseks Koolieelse lasteasutuse seadus (2018) ning käsitletakse lasteaialapsi kui koolieast nooremaid lapsi, kes käivad lasteaias.

Männamaa ja Marats (2009) on arvamusel, et lapse arengu seisukohalt omab iga eluaasta suurt tähtsust ja seda eriti koolieelses eas olevate laste puhul. Nende sõnul iseloomustab 5-aastast last suur tahe palju rääkida ja küsida, mis on omane 6-aastaselegi lapsele. Samuti hakkab 5-6-aastastel lastel kujunema sidus kõne, mille tulemusena on nad võimelised rääkima ka juba toimunud või eesootavatest sündmustest, mitte jäädes ainult hetkel toimuva juurde. Ühtlasi muutub eelmainitud autorite hinnangul lapse kõne selles vanuses sisukamaks. Samas toob Männamaa (2008) lastega vestlemise juures välja asjaolu, et alla 7-aastastele lastele on omane pigem nähtu kirjeldamine, mitte niivõrd selle seletamine. Teisisõnu kipub alla 7-aastane laps rääkima sellest, mida ta näeb (nt *Mari kukkus maha*), seda lähemalt põhjendamata. Konkreetsus iseloomustab Männamaa (2008) sõnul ka väikelaste arusaamist teistest inimestest, öeldes, et laste ettekujutus on „konkreetne ja must-valgelt hinnanguline, nad mõtlevad hea/halb kategooriates (nt *Priit on lahke, Saale on paha, tädi on hästi ilus*)“ (lk 163). Eelpool väljatoodud aspekte lasteaialaste suhtlemise ning arengu kohta on oluline mõista käesoleva töö ehk laste kirjelduste välja selgitamise kontekstis.

Laste kaasamine uurimustesse

Laste võimekust osaleda uurimustes ning tuua kuuldavale oma arvamus on pikka aega kahtluse alla seatud (Einarsdóttir, 2007). Siinkohal on sageli saanud määravaks laste vanus, millest tulenevalt on levinud arvamus, et lapsed ei ole veel piisavalt pädevad asjakohaseid ja vajalikke teadmisi ning kogemusi jagama (Kellett, 2010). Sellele vastanduv seisukoht on aga välja toodud Lapse õiguste konventsioonis (1996), mis rõhutab lapse arvamuse ja hääle esiletõstmist tema vanusest lähtuvalt. Konventsiooni artikkel 12 punkt 1 sätestab lapse õiguse olla ära kuulatud ja tõsiselt võetud: „Osalisriigid tagavad lapsele, kes on võimeline iseseisvaks seisukohavõtuks, õiguse väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele.” Laste hääle kuuldavaks tegemist tunnustavad oma uurimuses ka Pascal ja Bertram (2009), rõhutades

samu, Lapse õiguste konventsiooni (1996) artikli 12 punktis 1, välja toodud aspekte – laste õigust olla ära kuulatud ning laste vaadete ja kogemuste tõsiselt võtmist. Eelnevast selgub, et laste pädevus uurimuses osaleda sõltub tema vanusest, ent lapse vanust iseenesest ei saa vaadelda takistusena, kuivõrd lapse vanus numbrina ei pruugi peegeldada tema tegelikke võimeid.

Laste uurimise olulisus. Hunleth (2011) on öelnud, et nüüdisajal peetakse lapsi pigem aktiivseteks kui passiivseteks uurimuses osalejateks ning sellest tulenevalt vaadeldakse neid pigem subjektide kui objektidena. See omakorda viitab uurimuses osalemise ning seeläbi lapse arvamuse kuulda võtmise kasulikkusele lapse enda jaoks erinevate vaatunurkade läbi. Lapse Õiguste Komitee leiab, et laste endi seisukohtade ja kogemuste arvesse võtmine tõstab laste enesehinnangut ning samuti arendab kognitiivseid võimeid ja sotsiaalseid oskusi (Lansdown, 2011). Pascal ja Bertram (2009) peavad aga laste kuulamist oluliseks just usaldusväärsete ja harivate suhete loomisel lastega, kellega koos tegutsetakse. Samas rõhutavad nad seda, et laste kuulamine võib muuta meie arusaama nende huvidest, muredest ning sellest, kuidas lapsed iseennast ja enda elu tunnevad. Selles aspektis on sarnasel seisukohal Mason ja Danby (2011), kes vaatlevad lapsi kui oma elude eksperte. See tähendab, et lastelt endilt saadud informatsioon aitab mõista meil nende elu siin-ja-praegu kõige ehedamalt. Mitmete uurimuste autorid on sellelgi seisukohal, et sageli erinevad laste ja täiskasvanute arvamused ja arusaamised teineteistest (Casas et al., 2013; Tinson, 2009), mis tähendab, et ka ühel teemal võivad lapsed ja täiskasvanud rõhutada erinevaid aspekte. Seetõttu omab laste uurimine neid puudutavates küsimustes erilist tähelepanu. Üheltpoolt on see tingitud vanusest, sest täiskasvanutel on suurem ning lastel väiksem elukogemus. Teisalt omavad lapsed ja täiskasvanud iseenesestmõistetavalt erinevaid vaatenurki oma staatusest lähtuvalt.

Lasteaiaõpetaja kontekstist ajendatuna veedavad lapsed lasteaias õpetajaga koos tunduvalt rohkem aega, kui teevad seda lapsevanemad. See on üheks võimalikuks eelduseks erinevatele nägemustele ning arvamustele lasteaiaõpetajast, sest lastele avalduvad õpetaja erinevad küljed rohkem ja sagedamini, lapsevanematele tõenäoliselt vähem ja ühtlasi ka harvemini. O'Malley (2004) täheldab laste kaasamises uurimusse ning seeläbi laste uurimise olulisuses ka nende vahetumat suhtlemist, võrreldes täiskasvanutega. Lapsi iseloomustatakse pigem otsekohesematena ning laste räägitu peegeldabki seda, mida nad näevad või kogevad. Täiskasvanutele võib aga olla omane mõnikord oma vaated justkui ühiskonna poolt etteantud raamidesse paigutada või „rääkida kellegi teise sõnadega“.

Lasteaiaõpetaja lapse arengus ja uurimustes

Lasteaiaõpetaja olulisus lapse arengus. Koolieelse lasteasutuse seaduse (2018) alusel nimetatakse lasteaiaõpetajaid, samuti direktorit, õppealajuhatajat ning teisi õppe- ja kasvatustegevusega seotud isikuid pedagoogideks. Lähtuvalt eelmainitud seadusest (2018) on pedagoogide ülesandena esiteks välja toodud lastele kasvamiseks ja arenemiseks tingimuste loomine, tuginedes laste ning lastevanemate vastastikusele lugupidamisele ja üksteisemõistmisele. Teise aspektina kannavad pedagoogid hoolt laste elu ja tervise eest lasteaias viibimise ajal. Kitsamas tähenduses seisneb lasteaiaõpetaja töö laste taseme, võimete ja vajaduste järgi nende arengu toetamises, õppe- ja kasvatustegevuste planeerimisel koolieelse lasteasutuse riikliku õppekavaga arvestamises ning enese kutsealaste oskuste arendamises (Kutsestandard..., 2017). Väljatoodust selgub, et kasutusel on erinevad mõisted: pedagoog ning lasteaiaõpetaja. Käesolevas töös on läbiva mõistena kasutusel lasteaiaõpetaja.

Ühtlasi selgub eelnevast lasteaiaõpetaja olulisus lapse arengus, mille üle on arutletud rohkemgi. Acar, Hong ja Wu (2017) on välja toonud, et lasteaiaõpetaja edendab oma kohalolekuga olulist rolli laste omavaheliste suhete kujundamisel. Just laste sotsiaalse arengu kujundamises nähakse lasteaiaõpetajat olulise osapoolena, kuivõrd teda vaadeldakse eeskujuna ühiskondlike sotsiaalsete reeglite järgimise ning sobiliku sotsiaalse käitumise kontekstis (Farmer, McAuliffe Lines, & Hamm, 2011). Samas selguvad lasteaiaõpetaja rollid lapse arengus veel paljudes erinevates aspektides, mida on lasteaiaõpetajad ise ning lasteaiaõpetajaks õppijad toonud välja Miljević-Ridički, Pahići ja Šarići (2013) uurimuses, lõpetades lause „Lasteaiaõpetajad on nagu... sest...“. Sellest lähtuvalt on eelmainitud uurimuses osalejad vaadelnud lasteaiaõpetajat näiteks kui lapse jaoks *ema*, kes hoolitseb laste eest ja armastab neid, nagu oma lapsi; *teist vanemat*, kes veedab lastega koos palju aega, räägib nendega, vastutab nende eest ja rahuldab nende vajadusi; *õpetajat*, kes arendab laste oskusi, „õpetab lastele uusi asju“ ja valmistab neid eluks ette; *abistajat*, kes juhendab ja julgustab lapsi; ning *eeskuju*, keda lapsed jälgivad ning kellelt lapsed õpivad. Kujundlikult nimetati õpetajat veel ka näiteks *majakaks*, kes valgustab teed; *oravaks*, kes otsib lastega koos pidevalt tammetõrusid; ning *aednikuks*, kes loob parimad võimalikud tingimused lapse kasvamiseks ja arenemiseks. Ühtlasi nimetasid lasteaiaõpetajad ennast *tugevaimaks lüliks*, sest nemad on esimesteks olulisteks lülideks haridussüsteemis ning ühes sellega olulisteks inimesteks positiivse koostoimimise loomisel ja eeskujuks olemisel.

Uurimused lasteaiaõpetaja kohta. Kirjeldusi lasteaiaõpetaja kohta on uuritud nii välismaal kui ka Eestis. Täiskasvanute nägemusi lasteaiaõpetaja teemal on välismaal uurinud näiteks

Dozza ja Cavrini (2012), keskendudes lasteaiaõpetaja kompetentsidele. Tema uurimusest selgus, et uurimuses osalenud lapsevanemad pidasid õpetaja isikuomadusi, psühho-pedagoogilist ja enesekehtestamise pädevust ning õpetamise pädevust kolmeks kõige olulisemaks aspektiks lasteaiaõpetajate kompetentsuse hindamisel. Eestis on lasteaiaõpetajate endi ning lapsevanemate osalusel viinud uurimuse läbi Anton (2012), et selgitada välja nende tõlgendused lasteaiaõpetaja töö kohta. Uurimuses osalenud lapsevanemad tõid lasteaiaõpetaja põhiülesande ja rollina välja näiteks usalduse kaudu rahuliku meeleolu ning mõnusa keskkonna loomise, kus lapsed end hästi tunneksid. Lasteaiaõpetajad tõid olulisena välja lastele eeskujuks olemise ning põhiülesandeks pidasid nad turvalise keskkonna loomist ja seejärel õppetegevuse korraldamist. Lasteaiaõpetaja isiksusest rääkides tõid lapsevanemad enim esile kannatlikkuse, edasi tuli enesevalitus ja –kontroll ning positiivsus. Loovus ja paindlikkus olid need aspektid, mida hindasid olulisteks kõik lapsevanemad. Need autorile teadaolevad täiskasvanutega läbiviidud uurimused lasteaiaõpetaja kohta toovad esile täiskasvanutele olulisena näivaid aspekte. Järgmised, laste endiga läbi viidud uurimused lasteaiaõpetaja teemal näitavad aga laste jaoks tähtsaid aspekte ning peegeldavad laste rohkemaid vahetuid kogemusi lasteaiaõpetajaga koos olemise ajast.

Välismaiseid uurimusi lasteaialaste kirjeldustest lasteaiaõpetaja kohta on autorile teadaolevalt neli (Einarsdóttir, 2014; Koch, s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j; Pálmadóttir & Einarsdóttir, 2015; Seland, s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j). Neist esimeses, Einarsdóttiri (2014) uurimuses, rääkisid lapsed lasteaiaõpetaja rollist üldisemalt, tuues näiteks välja laste jälgimise, abistamise, otsuste tegemise, õpetamise ja arvutis toimetamise. Samuti tõid selles uurimuses osalenud lapsed välja positiivseid külgi õpetaja juures, nimetades õpetaja rõõmsameelsust, abivalmidust ning õpetajaga koostegutsemist, ja negatiivseid külgi, milledeks olid lastega pahandamine ning laste soovidega mitte alati arvestamine. Teises uurimuses (Koch, s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j) kirjeldasid lapsed oma lasteaiaõpetaja olemust ning enamik õpetajaid olid laste arvates kas head või ranged. Samuti jaotati nimetatud uurimuses lasteaiaõpetajad nelja kategooriasse, kus aluseks said laste kirjeldused õpetajate kohta. Pálmadóttiri ja Einarsdóttiri (2015) uurimuses keskenduti lasteaiaõpetaja rollile laste mängus ning laste nägemus lasteaiaõpetaja rollist nende mängus väljendus mängimiseks tingimuste loomises (mängukoht, vahendid jm), reeglite kehtestamises, laste toetamises erinevates olukordades hakkamasaamisel (mänguasjade jagamine, koosmäng kaaslastega) ning osaluses laste mängudes. Viimases uurimuses on Seland (s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j) toonud välja laste arengut mõjutavad aspektid lasteaias, viidates seeläbi õpetaja tegevustele. Käesoleva töö kontekstis kajastusid oluliste, ent laste silmis negatiivsete

aspektidena raskus lastel õpetajate tähelepanu saada, õpetajate hõivatus tegemistega ning lastega pahandamine ja laste peale karjumine. Laste kirjeldusi on uuritud ka pisut teises kontekstis, kui Kragh-Müller ja Isbell (2011) selgitasid oma uurimuses välja laste kogemused lastehoius olemise kohta. Kogemustena kajastusid näiteks laste eelistatud tegevused, meeldivad ja ebameeldivad aspektid, aga ka õpetajate ja kaaslaste vahelised läbisaamised. Just õpetajate puhul tõid lapsed välja, et neile meeldivad toredad õpetajad, keda Taani lapsed kirjeldasid kui õpetajaid, kes mängivad lastega, räägivad neile lugusid, teevad nalja ning annavad vahepeal ka lastele valikuvõimalusi. Ameerika lapsed tõid toreda õpetaja puhul välja, et toredal õpetajal on ilus nägu, ta ütleb ilusaid asju ning on lahke. Ebameeldivana rääkisid lapsed õpetajatest, kes ei ole toredad, pidades siinkohal silmas õpetajaid, kes on kurjad ning pahandavad lastega.

Eesti kontekstis on kirjeldusi lasteaiaõpetaja kohta lasteaialaste endi vaatenurgast uurinud Kraus (2014). Tema töös, mis keskendub üldjoontes laste rahulolu küsimusele lasteaia suhtes, on ühe osana väljatoodud laste nägemused lasteaiaõpetaja rollist lasteaias. Esimese selleteemalise küsimuse *Mida teevad õpetajad lasteaias?* kõige populaarsemaks vastuseks laste seas kujunes õpetamine, teiste vastustena toodi välja näiteks laste valvamine, juhendamine, muusika- või liikumistegevusse saatmine, päevikusse kirjutamine, lastega mängimine ja raha teenimine. Küsimusele *Mida peaksid õpetajad lasteaias tegema?* vastati samuti õpetamine, aga ka näiteks töö tegemine, laste magama panemine, unejutu lugemine, koristamine, lastega koos söömine, meisterdamine ning laste juhendamine. Konkreetseid uurimused (Einarsdóttir, 2014; Kragh-Müller & Isbell 2011; Kraus, 2014; Pálmadóttir & Einarsdóttir, 2015) näitavad uurimustes osalenud laste nägemust lasteaiaõpetajast ning neid aspekte, mida lapsed hindavad ja väärtustavad lasteaiaõpetaja juures. Ühtlasi on lasteaialaste kirjeldused lasteaiaõpetajatele justkui peegliteks, mis võimaldavad neil näha ennast kõrvalt.

Käesoleva töö uurimisprobleem selgub eelnevast ülevaatest erinevatele teoreetilistele lähtekohtadele ning läbiviidud uurimustele. Mitmed autorid (Casas et al., 2013; Mason & Danby, 2011; Lansdown, 2011; O'Malley, 2004; Pascal & Bertram, 2009; Tinson, 2009) ja dokumendid (Lapse õiguste konventsioon, 1996) on rõhutanud laste uurimise olulisust. Samuti näitavad dokumendid (Koolieelse lasteasutuse seadus, 2018; Kutsestandard..., 2017) ning erinevad uurimused (Acar et al., 2017; Bakken et al., 2017; Farmer et al., 2011; Miljević-Ridič et al., 2013; Phajane, 2014) lasteaiaõpetaja olulisust laste arengus. Samas selgub töö autorile teadaolevatest erinevatest lasteaiaõpetaja kohta tehtud uurimustest, et välismaal on uuritud lasteaiaõpetaja ametit laste vaatenurgast rohkem (Einarsdóttir, 2014; Kragh-Müller & Isbell 2011; Pálmadóttir & Einarsdóttir, 2015) kui täiskasvanute vaatenurgast (Dozza &

Cavrini, 2011). Selline asjaolu langeb positiivsena kokku käesoleva töö autori seisukohaga, mille kohaselt on lasteaiaõpetaja kohta oluline uurida eelkõige laste endi käest, kuivõrd nemad puutuvad lasteaiaõpetajaga rohkem kokku ja lasteaiaõpetajal on oluline roll lapse arengu kujundamises. Eestis on aga täiskasvanutelt uurinud lasteaiaõpetaja kohta autorile teadaolevalt Anton (2012), Kask (2014) ja Lauer (2014) ning lastelt Kraus (2014). See näitab, et Eestis on lasteaiaõpetaja uurimisteenamana küll käsitlust leidnud, ent siin ei tõuse esile lasteaialastelt endilt uurimine, mida peab käesoleva töö autor oluliseks lasteaiaõpetaja teema juures. Sellest ajendatuna leiab käesoleva töö autor, et Eestiski väärib lasteaiaõpetaja laste kirjelduste kaudu rohkemat uurimist.

Lähtuvalt eeltoodust on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks selgitada välja 5-6-aastaste lasteaialaste kirjeldused oma lasteaiaõpetaja kohta. Eesmärgi saavutamiseks on sõnastatud tööle järgmine uurimisküsimus: Millisena kirjeldavad 5-6-aastased lasteaialapsed oma lasteaiaõpetajat?

Metoodika

Valim

Uurimuses osales kuus last, kellest üks oli viieaastane ja ülejäänud olid kuueaastased. Kuuest lapsest kaks olid poisid ja neli olid tüdrukud. Kõik lapsed olid lasteaialapsed. Valimitüübi järgi kasutati uurimuses mugavusvalimit. Sellest lähtuvalt kaasati uurimusse uurija jaoks kergesti kättesaadavad uuritavad ehk lapsed olid uurija tutvusringkonnast.

Andmekogumine

Andmekogumisvahendi koostamine. Läbiviidud uurimuses kasutati andmekogumisvahendina poolstruktureeritud intervjuud. Männamaa (2008) sõnul peetakse intervjuud üheks parimaks viisiks just väikeste lastega suhtlemisel, sest oma vanusest ja arengust tulenevalt ei ole nad enamasti pädevad teistel viisidel ennast väljendama. Teisalt sai intervjuu valiku aluseks andmekogumisvahendina eelkõige tema paindlikkus, mida peab Laherand (2008) selgeks eeliseks teiste andmekogumismeetodite ees. See võimaldab uurijal esitada uuritavatele lisaküsimusi, andes uuritavatele võimaluse oma vastuseid täpsustada ja täiendada. Samas osutub tema hinnangul intervjuu andmekogumismeetodina tavapäraselt valituks ka seepärast, et uurija käsitleb uuritavat subjektina, kellele tuleb võimaldada piisavalt vaba eneseväljendus. Seejuures lisab Laherand (2008), et „inimene on uurimuses tähendusi loov ja aktiivne osapool“ (lk 178).

Uurimuse esimese etapina koostati intervjuukava. Küsimused olid avatud tüüpi, millele lapsed said vastata vabas vormis ning mis olid töö autori poolt koostatud. Intervjuu küsimused jagunesid kolme rühma: sissejuhatavad küsimused, põhiosa küsimused ning lõpetav küsimus. Sissejuhatavas osas esitatud küsimuste eesmärgiks oli lastega lähemalt tutvavaks saada ehk nende kohta taustaandmeid koguda. Põhiosa küsimuste kaudu räägiti lasteaiaõpetajast. Lõpetav küsimus andis lastele võimaluse eelneva vestluse täiendamiseks.

Andmekogumisvahendi usaldusväärsus. Intervjuukava kvaliteedi tõstmiseks viidi läbi prooviintervjuu. Prooviintervjuu raames katsetati intervjuukava ühe 5-6-aastaste laste paari peal. Intervjuukava detailsemaks muutmise eesmärgil viidi peale prooviintervjuud sisse muudatused intervjuukavasse. Peamised muudatused seisnesid põhiküsimustele alaküsimuste juurde lisamises. Vajadus selle järele tekkis näiteks lasteaiaõpetaja tegevustest rääkimisel, kui esialgne küsimus *Millega lasteaiaõpetaja lasteaias veel tegeleb?* jäi uurija hinnangul laste jaoks liiga üldiseks. Sellest tulenevalt lisati intervjuukavasse küsimusi konkreetset õpetaja tegevuste kohta hommikul, lõunal ja õhtul, mis edasiseid intervjuusid silmaspidades aitaksid lapsi vastamisel rohkem. Lasteaiaõpetaja töö positiivseid ja negatiivseid külgi puudutavates küsimustes muudeti natukene vaatenurka. Esialgu küsiti lastelt küsimusi *Mis teeb lasteaiaõpetaja ameti toredaks/raskeks?* ning *Mis sulle meeldib lasteaiaõpetaja ameti juures kõige rohkem/vähem?*, kuid järgmistes intervjuudes pöörati rõhku kõigepealt lasteaiaõpetaja ametile kui võimalikule elukutsele tulevikus, küsimuseks *Kas sina tahaksid saada lasteaiaõpetajaks?*. Sellest lähtuvalt uuriti lastelt, *Mis sulle meeldib lasteaiaõpetaja ameti juures?* ning *Mis sulle ei meeldi lasteaiaõpetaja ameti juures?*. Selle põhjal valmis parandatud ja täiendatud intervjuukava (Lisa 1). Kuivõrd esialgses intervjuukavas muudeti osade küsimuste sõnastust ja osadele põhiküsimustele lisati juurde täpsustavad lisaküsimused, kuid küsimuste sisu jäi samaks, otsustas uurija esialgse intervjuukava põhjal läbiviidud prooviintervjuu lisada põhiuurimusse.

Andmekogumise läbiviimine. Intervjuukava koostamise järel võeti ühendust lapsevanematega laste uurimusse leidmiseks. Esmalt pöörduti kolme 5-6-aastase lapse vanema poole, kellelt küsiti nõusolekud laste uurimusse lubamise osas. Uurimuse tutvustamiseks ning nõusoleku küsimiseks saadeti lapsevanematele meili teel kiri (Lisa 2) ajavahemikul november-detsember 2017. aastal. Seejärel küsiti nõusolekud uurimuses osalemiseks ka lastelt endilt. Teadliku ehk informeeritud nõusoleku (*informed consent*) küsimine ja ühes sellega ligipääs uuritavatele on ühed neist eetilistest aspektidest, millele on vajalik rohkem tähelepanu pöörata just lastelt

arvamuse küsimisel (Einarsdóttir, 2007). Informeerituse all mõeldakse uuritava teadlikkust eesootava uurimuse olemusest ja käigust, mis eeldab uuritavale arusaadavas keeles uurimusega seotud info edastamist (Hirsijärvi, Remes, & Sajavaara, 2005). Sellekohase info edastas uurija lastele vahetult enne uurimuse juurde asumist. Selleks tutvustas uurija ennast lastele, rääkis, miks on kokkusaamine aset leidnud ning selgitas seejärel neile eesootava intervjuu olemust. Nõusoleku juures mõeldakse aga seda, et uuritav on võimeline vabatahtlikkuse alusel andma nõusoleku uurimuses osalemiseks (Hirsijärvi et al., 2005). Selleks küsis uurija lastelt peale enda ja uurimuse tutvustamist, kas lapsed on huvitatud ja nõus temaga sellel teemal vestlema. Teisalt on lastega seotud uurimustes teadliku nõusoleku kaudu uuritavatele ligipääsu saavutamisel oluline osa kolmandal isikul ehk „väravavalvuril“ („gatekeeper“) (Laherand, 2008). Einarsdóttiri (2007) sõnul on selleks täiskasvanu, kes otsustab, kas annab lapsele võimaluse otsustada ise oma osaluse üle uurimuses või teeb seda täiskasvanu lapse eest. Lasteaiaelaste laste puhul toob ta võimalike täiskasvanutena välja lapsevanemad, õpetajad, aga ka lasteaia direktori ja teised juhtivad lasteaia töötajad. „Väravavalvuri“ rolli pidas oluliseks ka uurija, andes meili teel saadetud kirjaga lapsevanemale võimaluse otsustada lapse osalemise üle käesolevas uurimuses.

Kolmanda olulise eetilise aspektina laste uurimisel toob Einarsdóttir (2007) välja võimusuhted, öeldes, et lapsed on rohkem haavatavamad ebavõrdsetele võimusuhetele täiskasvanud uurijaga kui on seda teised sihtrühmad. Tema sõnutsi võib ebavõrdsus väljenduda vanuses, staatuses, võimekuses või kogemustes. Siinkohal viitavad Punch (2002) ja Tinson (2009) valukohana täiskasvanukesksele ühiskonnale, kus lapsed kogevad ebavõrdseid suhteid täiskasvanutega ning tunnetavad seeläbi nende ülevõimu. Võimusuhte vähendamiseks otsustati, et lapsed osalevad intervjuudel kahe kaupa ehk tegemist on paarisintervjuudega, kus ühes intervjuus osaleb korraga üks uurija ning kaks last. Laste seisukohalt on paarisintervjuu eelisteks veel võimalus teineteist toetada, julgustada, aidata ja täiendada (Einarsdóttir, 2007). Edasi valiti lastele lapsevanemaga koostöös sobivad kaaslased nende rühmadest. Valitud laste vanematelt küsis uurija nõusolekud laste uurimusesse lubamiseks ja lastelt endilt nõusolekud uurimuses osalemiseks. Siinkohal lähtuti samadest eelpool mainitud nõusoleku küsimise põhimõtetest (Einarsdóttir, 2007; Hirsijärvi et al., 2005; Laherand, 2008).

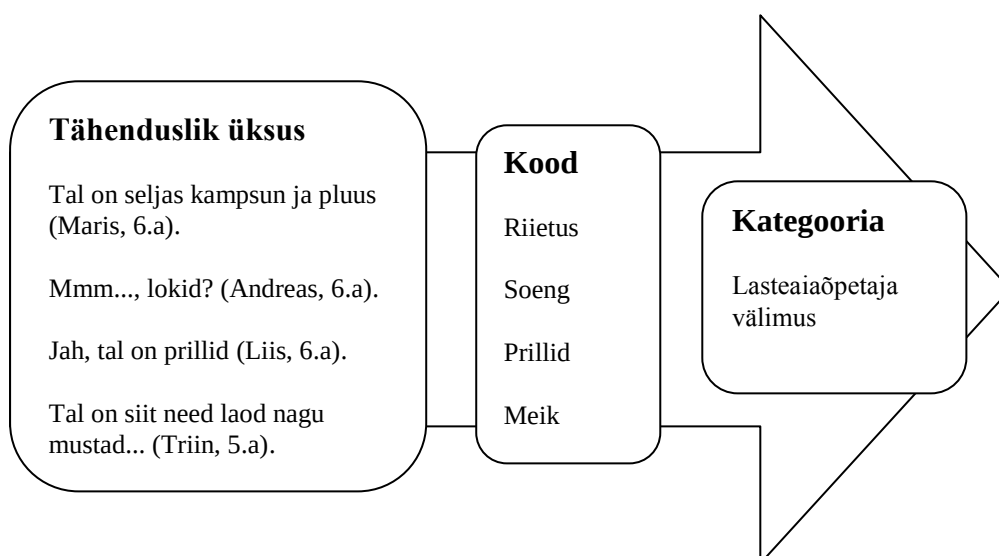
Järgnevalt viidi läbi kolm paarisintervjuud. Uurimus viidi läbi lastele sobival ajal ja sobivas kohas. Intervjuu alguses palus uurija sissejuhatava osana joonistada lastel pildi ühest oma rühma lasteaiaõpetajast (Lisa 3). Samal ajal joonistas oma pilti lasteaiaõpetajast ka uurija, et olla samuti tegevuses sees ning mitte tekitada lastes tunnet, et keegi jälgib neid

pingsalt joonistamise ajal. Kuivõrd joonistamist peetakse lastele tuttavaks (Einarsdóttir, Dockett, & Perry, 2009) ning meelepäraseks ja populaarseks eneseväljenduslikuks tegevuseks (Honkanen, Poikolainen, & Karlsson, 2018), otsustati seda käesolevas uurimuses intervjuud sissejuhatava meetodina ka kasutada. Valminud joonistused olid aluseks edasisele intervjuule. Uuriija kasutas intervjuu läbiviimisel eelnevalt koostatud intervjuukava. Intervjuu oli ülesehitatud selliselt, et uurija küsis lastelt küsimuse ja lapsed said vastamisel kasutada oma joonistust. Mõne küsimuse puhul (näiteks *Millega õpetaja lasteaias veel tegeleb?*) ei saanud lapsed toetuda oma joonistusele, vaid vastasid oma kogemuse põhjal. Uuriija küsis vajadusel lisaküsimusi ning lastel oli võimalus oma vastuseid täiendada. Laste vastuste salvestamiseks kasutati diktofoni, mille kasutamiseks oli lastelt ja nende vanematelt eelnevalt luba saadud. Samuti küsiti intervjuu lõpus lastelt luba joonistuste kasutamiseks käesoleva uurimuse tarbeks.

Andmeanalüüs

Kogutud andmete analüüsimisel kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Väljatoodud kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi valik oli tingitud mitmest aspektist. Laheranna (2008) sõnul on esiteks sobilik kasutada kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi juhul, kui on eesmärgiks andmete kirjeldamine. Teiseks kasutatakse sellist sisuanalüüsi tema hinnangul olukordades, kus ei ole piisavalt andmeid uuritava teema kohta. Viimaseks kolmandaks aspektiks on kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi kui levinud lähenemise eelis, milleks on informatsiooni vahetu kogumine otse uuritavatelt endilt (Laherand, 2008). Sisuanalüüs teostati programmiga QCAmap.

Intervjuudest saadavate andmete analüüsimiseks oli esmalt vajalik esitada need tervenisti kirjalikul kujul. Selleks transkribeeris uurija diktofoniga salvestatud helifailid tekstifailideks. Kogu transkribeerimine toimus käsitsi. Transkribeerimisele järgnes andmete kodeerimine ja kategoriseerimine (Laherand, 2008). Kodeerimise protsess algas transkriptsioonide korduva üle lugemisega. Mitmekordse läbilugemise käigus märgiti üles sõnade või lausetena tähenduslikud üksused lasteaiaõpetaja kohta. Iga üksuse juurde lisati seda kokkuvõttev sõna või laiem fraas ja moodustusi koodid. Hiljem grupeeriti sarnased koodid ühistesse kategooriatesse (Laherand, 2008), mis said alusteks tulemuste esitamisel. Leitud koodid ja loodud kategooriad on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Näide tähendusliku üksuse kujunemisest kategooriaks.

Kodeerimisel kasutati kaaskodeerija abi, et suurendada uurimuse usaldusväärsust. Kolmest transkribeeritud paarisintervjuust kodeeris kaaskodeerija ühe paarisintervjuu. Kodeerimisel kasutas kaaskodeerija uurijaga samu koode ehk sama koodiraamatut. Vajadusel oli tal võimalus ka ise koode juurde luua. Hiljem võrreldi uurija ning kaaskodeerija versioone. Analüüsides saadud tulemusi kaaskodeerijaga leiti, et kodeerijatevaheline kooskõla on hea, sest kodeerijad olid ära märkinud üldiselt samad tähenduslikud üksused. Käesolevas uurimuses osalenud uuritavate ning intervjuudes esinenud laste ja õpetajate nimed on töös esitatud pseudonüümidenä, uuritavate pseudonüümide juures on nende tegelik vanus aastates. Pseudonüümide kasutamisega tagati uuritavate ning intervjuudes nimetatud laste ja õpetajate konfidentsiaalsus. Konfidentsiaalsus on Einarsdottiri (2007) hinnangul viimaseks oluliseks eetiliseks aspektiks just laste uurimisel, lisades, et andmete konfidentsiaalsust käsitletakse uurimuses osalejatest lugupidamise ja nende kaitsmise põhilise alusena.

Uurija refleksiivsus

Järgnev ülevaade käesoleva uurimuse autori ehk uurija refleksioonist põhineb intervjuude läbiviimise ajal ja järgselt toimunud analüüsil. Käesoleva uurimuse tarbeks lastega läbiviidud intervjuud võimaldasid uurijal rakendada neid samu erialaseid oskusi, mida on olnud vajalik praktiseerida seniste lasteaiaõpetaja praktikate jooksul. Esiteks pidas uurija õnnestunuks lastega kontakti saavutamist edasise tulemusliku koostöö eesmärgil. See etapp sujus intervjuude alguses kenasti, sest kuigi isiklik side lastega puudus, oli uurija avatud ja sõbralik

ning lapsed olid vahetud, valdavalt jutukad ja näitasid üles huvi eesootava intervjuu vastu. Intervjuu läbiviimise juures täheldati kahte positiivset külge. Esimeseks oli uurijapoolne pidev laste vastuste kordamine ehk lastele tagasi peegeldamine. Selle kaudu rõhutas uurija enda jaoks laste öeldud mõtted üle ning samas sai kinnitust laste mõtete mõistmise õigsusele. Teiseks oli vajaduse korral ühe küsimuse esitamine kahel erineval moel. Ühelt poolt oli see hea, sest mõneljuhul aitas see lastel paremini aru saada, millele uurija vastust ootab. Teisalt tekitas see automaatselt olukorra, kus uurija esitas lastele kaks küsimust ning lastel oli hetkeks segadus, kummale küsimusele vastata, enne kui nad taipasid, et küsimused on sisult samad, ent sõnastuselt erinevad.

Järgnevalt esitatakse mõned õppimiskohad, mis antud intervjuude läbiviimisel tekkisid. Uurijale, kes on andmete kogumiseks otsustanud uuritavaid intervjuuerida, on oluliseks oskus olla „hea kuulaja“. Hea kuulajana peaks uurija suutma katkestamata kuulata ära lapse mõtte ning vajaduse korral seda jooksvalt ka edasi arendada. Antud intervjuudes suutis uurija kuulata kannatlikult ära laste vastused, kuid enda hinnangul ei kasutanud ta piisavalt ära võimalusi haarata kinni lapse öeldud mõtetest, et neid jooksvalt edasi arendada. Samuti tulid hiljem intervjuusid transkribeerides esile mõned parasiitsõnad ja -väljendid (mhmh, okei, hästi), mida uurija intervjuude käigus suutis vähe kontrollida. Parasiitsõnad ei ole sellepärast head, et need muudavad vestluse uurija hinnangul kohmetumaks. Samuti näitavad sellised väljendid, nagu „mhmh“ või „hästi“ seda, et justkui uurija nõustuks vastusega, kuid tegelikult tuleb uurijal tuleb olla neutraalne, andmata märku vastuse õigsusest, sobivusest.

Kõige suuremaks väljakutseks kõikide intervjuude puhul osutus laste tegevuses ja teemas hoidmine. Kuna intervjuuerimispaikadeks olid kaks kodu ja üks lapsevanema töökoht, kippus esiteks laste tähelepanu üsna kiiresti intervjuult ära hajuma kas mänguasjadele või teistele tööruumidele. Samas sai selline kohtade valik langetatud peamiselt vabamat õhkkonda silmas pidades, kus lapsed tunneksid ennast mugavamalt, mida tõenäoliselt kooliruum näiteks pakkunud ei oleks. Teiseks aspektiks kahe intervjuu puhul oli lastele vähene üksteise ja ümbruskonnaga kohanemise võimaldamine. Vaatamata sellele, et iga paariga tehti intervjuu alguses väike mäng üksteisega kohanemiseks, näis, et lapsed vajanuksid rohkemat aega ümbritseva keskkonnaga suhestumiseks neile meelepärase tegevuse kaudu. Edaspidise jaoks tasub võtta sellest kogemusest kaasa teadmine, et enne intervjuerima asumist vajavad lapsed rohkem aega üksteise ja ümbruskonnaga kohanemiseks, et laste esmane tegutsemis- ja tähelepanuvajadus saaks rahuldatud. Alles seejärel on mõistlik lapsed suunata planeeritud uurimuse juurde.

Mõtestades lahti uurija sidet käesoleva uurimuse teemaga, on üheks kokkuvõtvaks argumendiks lasteaiaõpetaja erialaõpingud. Juba lapsepõlvest peale lastega tegelemine ning nende hoidmine oma elus tähtsal kohal on olnud aluseks ka eriala valikule. Ühtlasi on tugevdanud uurija sidet uurimuse teemaga õpingute jooksul tekkinud küsimus – Millisena näevad lasteaialapsed lasteaiaõpetajat, kellega on neil igapäevane kokkupuude ja kellel on oluline roll nende arengus?. Nii tekkiski huvi leida küsimusele vastus käesoleva bakalaureusetöö käigus. Kuivõrd töö autoril oli eelnevalt aramus, et 5-6-aastased lapsed on enamasti jutukad, oskavad kirjeldada ja anda edasi oma arusaamist konkreetsest teemast, antud hetkel lasteaiaõpetajast, sündis otsus uurida just selles vanuses lasteaialapsi. Veelgi enam mõjutas autori otsust uurida 5-6-aastaste lasteaialaste kirjeldusi just lasteaiaõpetaja kohta asjaolu, et eeldatavalt on 5-6-aastaste lasteaialaste lasteaia käidud aeg olnud piisavalt pikk selleks, et olla näinud lasteaiaõpetajat järjepidevalt ja erinevates situatsioonides.

Tulemused

Järgnevalt esitatavad uurimistulemused põhinevad tööle püstitatud uurimisküsimusel: *Millisena kirjeldavad 5-6-aastased lasteaialapsed oma lasteaiaõpetajat?*. Uurimistulemuste sissejuhatava osana on väljatoodud laste mõtted selle kohta, keda õpetajatest sooviti joonistama hakata. Peatükis kirjeldatakse tulemusi kategooriate kaupa. Andmeanalüüsi tulemusena moodustus neli kategooriat: lasteaiaõpetaja välimus, lasteaiaõpetaja tuju, lasteaiaõpetaja tegevused, lasteaiaõpetaja kui tuleviku amet. Täpsemad koodid iga kategooria juures on esitatud alapeatükkides. Tulemuste ilmetamiseks on esitatud tsitaadid intervjuudest. Näidete puhul on kõik nimed esitatud pseudonüümidenä ja intervjuueeritava lapse juurde on märgitud tema tegelik vanus aastates.

Enne intervjuu juurde asumist oli lastel ülesanne joonistada pilt ühest oma rühma lasteaiaõpetajast (Lisa 3). Otsuse, keda joonistada, langetasid lapsed ise. Ülesannet kuuldes, olid laste emotsioonid veidi erinevad. Kui enamik lastest teadsid kohe, keda joonistama hakkavad ning asusid tööle, siis üks laps muutus alguses natukene murelikuks, sest teatas, et tema ei oska joonistada. Uurija julgustas kõiki lapsi joonistama vastavalt oma oskustele, rõhutades, et iga lapse joonistus on ilus ja omanäoline. Vältimaks olukorda, kus lapsed on joonistamise ajal uurija pingsa jälgimise all, joonistas uurija lastega samal ajal oma pilti ning igaüks keskendus vabamalt oma tegemisele. Näited laste valikutest joonistatava õpetaja osas on järgmised:

Kas ma võin ise valida, kes mulle meeldib? (Andreas, 6.a)
Jaa! Aga vali üks nendest oma rühma õpetajatest. (Uurija)

Mina joonistan Eve! (Kadri, 6.a)
Ma tahan ka Evet. (Maris, 6.a)
Ma joonistan ikkaa, jamh, ikka teda... (Kadri, 6.a)
Ma ee joonistan Eve. (Maris, 6.a)

Ma teen Urve! (Liis, 6.a)
Ma teen ka. (Triin, 5.a)
Urve on kõige ilusam! (Liis, 6.a)
Urve on minu arust kõige lähedam /.../. (Triin, 5.a)
Urve on hästi lahke. (Liis, 6.a)

Vestlus poistega viitab sellele, et erinevalt tüdrukutest ei öelnud nemad joonistama asudes, millist õpetajat nemad joonistama hakkavad. See selgus intervjuude alguses, kui joonistused olid valmis:

Keda sina joonistasid, Martin? (Uuriija)
Mina joonistaasin Pireti. (Martin, 6.a)
Keda sina joonistasid? (Uuriija)
Kairi. (Andreas, 6.a)

Laste joonistusi eraldi ei analüüsitud, vaid need olid lastele abiks oma õpetajast rääkimisel.

Lasteaiaõpetaja välimus

Lasteaiaõpetajast rääkides pöörasid lapsed esmalt tähelepanu õpetaja enda juures silmapaistvatele aspektidele ehk tema välimusele. Välimus kajastus laste kirjeldustes esmalt riietuses. Nad lähtusid riiete joonistamisel ning õpetaja riietuse kirjeldamisel peamiselt sellest, milliseid riideid õpetaja kõige sagedamini kannab. Samas rääkisid osad lapsed õpetaja nendest riietest, mida ta kandis intervjuu toimumise päeval, juhul, kui see oli lasteaiapäev, või mida ta kannab erilistel sündmustel, nagu näiteks lasteaias toimuvatel pidudel. Kolm last rääkisid oma õpetaja riietusest järgmiselt:

Ma teen talle kampsuni selga, sest tal on vahest kampsun. Tal on nii palju kampsuneid seljas koguaeg. Ma pean talle kampsuni selga tegema seepärast, et ta kannab nii palju seda kampsunit. (Kadri, 6.a)

Milline sinu õpetaja Kairi välja näeb? (Uuriija)
Mmm... Tal on teksapiüksid. (Andreas, 6.a)
On tal veel midagi seljas? (Uuriija)
Mmm... Särk. (Andreas, 6.a)

Täna oli ta eriti ilus. Täna tal oli kleit. (Liis, 6.a)
Täna olid tal kleit ja teksad koos. (Triin, 5.a)

Riietuse kõrval kirjeldasid lapsed ka õpetajate erinevaid soenguid. Siinkohal kasutasid lapsed rohkem kätega demonstreerimist, sest sõnaliselt oli neil raskem ennast väljendada, et

edastada soovitud mõte. Näiteks kirjeldasid Maris (6.a) ja Martin (6.a) oma pildil oleva õpetaja soengut selliselt:

Panin talle sellise patsi ja ma teen alati, aga mõnikord ma teen niimoodi /näitab kätega/. (Maris, 6.a)

Ääämmm, pikalised... Ühelt poolt sama pikad. Ei, tegelt ühelt poolt on natuke pikem. (Martin, 6.a)

Õpetaja soengu iseloomustamiseks kasutasid lapsed veel sõnu *lahtised, kinnised/kinni, lokid*. Samuti rääkisid osad lapsed õpetaja juukse värvist või töid välja klambrite kasutamise.

Mustad juuksed, ei punased! (Triin, 5.a)

No ja, siis on tal niimoodi olnud kaks klambrit /näitab kätega/. (Liis, 6.a)

Õpetaja välimuse juures meenutasid lapsed ka detaile, milledest intervjuudes toodi näide esmalt õpetaja meigi kohta. Õpetaja meiki illustreeriva näite puhul pidas uurija vajalikuks ühe lapse mõtte mõistmiseks esitada täpsustav küsimus. Seda arvestades on esitatud järgnev näide uurija ning lapse vahelise dialoogina:

Tal on siit need laod nagu mustad... (Triin, 5.a)

Silmalaud on mustaks värvitud? (Uuriija)

Sul on ka. (Triin, 5.a)

Aaa, sa mõtled ripsmeid! (Uuriija)

Teiseks õpetaja välimuse detailiks töid lapsed prillide olemasolu. Prillide olemasolu illustreeriva näite puhul on näha paarisintervjuu eelis laste uurimisel: lapsed saavad üksteist toetada ning julgustada teineteise vastuseid kinnitades. Seda arvesse võttes on esitatud järgnev näide paariliste omavahelise dialoogina:

Ma unustasin talle prillid teha... (Triin, 5.a)

Jah, tal on prillid. (Liis, 6.a)

Väljatoodud näited õpetaja meigist ja prillidest rääkimisel võtavad esimese kategooria, milleks oli lasteaiaõpetaja välimus, kokku levinud huvitava leiuga. Lasteaiaõpetaja välimuse kirjeldamisel oli huvitav, et käesolevas uurimuses osalenud tüdrukud märkasid rohkem detaile, nagu näiteks õpetaja meik või prillid, uurimuses osalenud poisid aga rääkisid üldisemalt õpetaja välimusest ehk õpetaja riietusest ja soengust.

Lasteaiaõpetaja tuju

Oma joonistuste põhjal õpetaja tujust rääkides tõid kõik lapsed välja, et nende õpetaja on rõõmsas tujus, viidates joonistatud naeratavale suule. Uurides lastelt, mis teeb õpetaja tuju rõõmsaks, oli vastuseks laste hea käitumine.

Rõõmsas! Sest tal... on hambad niimoodi /näitab/. (Martin, 6.a)

/Imestushüüd/ Siis kui me tublisti käitume! /.../ Ütled „Aitäh!“, „Aitäh, see oli väga hea söök!“. (Liis, 6.a)

Et sa teed kõike ilusti, ei tee teistele haiget... . (Triin, 5.a)

Samas andsid lapsed õpetaja tujust rääkides mõista, et alati ei ole õpetaja naeratav ja rõõmsas tujus, vaid vahepeal on ka kurb. Õpetaja kurba tuju ilmestas Liis (6.a) järgmiselt:

Ja siis tal oli kurb meel, et kui Anttil oli süda paha ja siis kui poiss, soome nimi Antti, täna oksendas. (Liis, 6.a)

Õpetaja rõõmsa ja kurva tuju kõrval rääkisid lapsed ka kurjast tujust. Siinkohal tõid lapsed välja erinevaid olukordi oma kogemustest õpetaja kurja tuju ilmestamiseks:

Vahel on ta kuri ka. Vahel siis kui laps ei saa aru või lihtsalt midagi juhtub. (Kadri, 6.a)

Siis ku lapsed ei kuula sõna ja joo... Kui näiteks õpetaja käsib neil enda juurde tulla, aga lapsed jooksevad ikka minema. Näiteks... . (Martin, 6.a)

Küsimusele, mida õpetaja teeb olukordades, kus lapsed käituvad halvasti (näiteks löövad üksteist), tõid lapsed enamjaolt välja pahandamise. Üks poistest teadis aga öelda, et halvasti käitumise korral võib õpetaja ka nurka seisma panna.

Pahandab. /.../ Ja paneb nad nurka seisma! (Martin, 6.a)

Lasteaiaõpetaja tegevused

Küsimusele, mida teeb õpetaja pildil ehk mis tegevuses on lapsed oma õpetaja joonistanud, tõid tüdrukud välja pigem tavapäraseid tegevusi, milles on õpetajat kergem joonistada. Samas lisasid nad omaltpoolt juurde neid aspekte, mida esmapilgul ei oskakski pildilt välja lugeda. Kuivõrd poisid rääkisid rohkem nendest õpetaja tegevustest, mida nad on lasteaias õpetajat tegemas näinud, mitte sellest, mis tegevuses nad õpetajat ise joonistasid, on järgmisena väljatoodud mõned näited tüdrukute öeldust:

Ta kõnnib. (Maris, 6.a)

Ta seisab püsti ja vaatab, kui ilusasti lapsed üksteist aitavad ja mängivad.
(Liis, 6.a)

Tahab kedagi kallistada. (Triin, 5.a)

Laste kirjelduste põhjal saab teise kategooria ehk lasteaiaõpetaja tegevused jagada neljaks. Esiteks rääkisid lapsed hommikustest tegevustest, tuues välja laste (kohalolijate) kirja panemine, laste arvu ärasaatmine ning korrapidajate välja selgitamine. Viimase aspekti puhul on laste kirjelduste järgi õpetaja otsustajaks, kuid vahepeal arvestatakse ka laste soovidega.

Ja ta paneb isegi ää kõik lapsed kirja, kes täna tulid ee ühe ükspäev.
(Martin, 6.a)

Siis ta saadab laste arvu ära /.../. (Andreas, 6.a)

Vaatab, kes korrapidajad on! (Triin, 5.a)

Aga kuidas te valite neid korrapidajaid? (Uuriija)

Õpetaja ise valib. (Triin, 5.a)

Ja siis me tohime küsida, et palun, kas mina täna tohin olla ja siis ta ütleb mõnikord, et meil on juba valitud, aga mõnikord ütleb ta okei. (Liis, 6.a)

Teiseks kirjeldasid lapsed õpetaja tegevusi lõuna ajal. Lõunaste tegevustena tõid lapsed välja neile unejutu lugemise, pai tegemise, laste valvamise, koristamise ning töö tegemise.

Siis nad valvavad ja loevad meile unejutte... . (Martin, 6.a)

Kui me nagu on magamistund, siis ta teeb tööd. (Maris, 6.a)

Kolmandana rääkisid lapsed neist tegevustest, mida õpetaja teeb õhtusel ajal. Õhtusel ajal, peale lõunauinakut, sätib õpetaja rühmaruumi peale magamisaega korda, räägib teis(t)e õpetaja(te)ga ning teeb arvutis tööd.

Ta ei äärata, ta võtab lihtsalt kardinad eest ja meil on mingid need uksed, siis noh sõidutab need eest ja siis teeb aknad lahti... . (Triin, 5.a)

Paneb voodid ka. (Liis, 6.a)

Nemad räägivad juttu või teevad oma tööd. (Andreas, 6.a)

Äää... Ikka arvutis! (Martin, 6.a)

Viimaks kirjeldasid lapsed õpetaja üldiseid tegevusi. Siin väljatoodavate tegevuste puhul ei eristunud ajaline määratlus, seepärast esitatakse need üldiste tegevustena. Õpetaja üldiste tegevuste alla kuulusid mitmed tegevused: õpetamine, meisterdamine, laste käitumise jälgimine, ürituste ja väljasõitude organiseerimine ja nendel osalemine ning infovahetus

lapsevanemaga. Järgnevalt on esitatud mõned näited laste kirjeldustest õpetaja üldiste tegevuste kohta:

/avastus/ Ta on õpetaja! /.../ Õpetab lapsi! /.../ Ta räägib ee, et tu..., et tulega ei tohi mängida... /.../ Ta õpetab meid käituma, kuidas suurena olla... . (Andreas, 6.a)

/.../ Näiteks ee, kuidas teha küünlajalgu, millega on hea näiteks panna, mis on ee näiteks ää turvaline küünlajalg! /.../ ja et ta õpetab seda, et kuidas lumememme ilma lumeta saab teha isegi. (Martin, 6.a)

Täna, ee täna, täna ma tegin Evega koos lumehelvest. (Kadri, 6.a)

Äämm... /.../ Spordipäeval. (Martin, 6.a)

Nemad viivad meid ühest kohast näiteks, me teeme ühe asja ära ja lähme teise kohta jälle tegema. (Andreas, 6.a)

Noo ta võtab telefoni vastu. /.../ Et rühma küsimusi vastata. (Liis, 6.a)

Lasteaiaõpetaja kui tuleviku amet

Kõige viimase aspektina räägiti lastega lasteaiaõpetajast kui tuleviku ametist. Vastavalt oma eelistusele lasteaiaõpetaja kui tuleviku ameti osas, põhjendasid lapsed soovi korral oma seisukohta. Järgmistest näidetest selgub, et uurimuses osalenud tüdrukud soovisid saada lasteaiaõpetajateks ning poisid nägid ennast tulevikus teistes ametites, kui lasteaiaõpetajana:

Ja-ja-jaa. /.../ Sellepärast, et (... me saame lapsi... (Liis, 6.a)) õpetada. (Triin, 5.a)

Mina kaa! /.../ Jah. Ja siis me ei pea ise tuduma ka. Ja siis nemad kui räägivad ära, siis me tohime tulla ja need lapsed, nende lastega pahandada. (Liis, 6.a)

Eiii... /.../ Ma tahan saada politseinikuks. /.../ Eii, ma otsustasin ümber, ma ei taha politsei olla. Ma olen traktori parandaja ning mu isa on peaaegu sama. (Andreas, 6.a)

Mina tahaksin saada suurena... ääämm... kiirabijuhiks. /.../ Oota, ma tean tegelt, kelleks ma ikka tahan saada... /.../ Ma tahan hoopis mikserimeheks, kes hakkab betooni mikseriga viima. Mikser on betooniauto. (Martin, 6.a)

Aga miks te siis ei taha saada lasteaiaõpetajaks? (Uurijs)

Seeest, mina arvan, et hoopis naised hoopis töötavad seal... lasteaias. (Martin, 6.a)

Minu venna koolis need kooliõpetajad ongi ainult naised... . (Andreas, 6.a)

Laste eelistused olid alusteks ka näidete toomisel lasteaiaõpetaja töö positiivsete ja negatiivsete külgede kohta. Lasteaiaõpetaja töö positiivsete külgedena töid tüdrukud juba eelpool välja õpetamise, mitte magamise kohustuse ning enesekehtestamise. Põhjendustena,

miks nad soovivad saada lasteaiaõpetajaks ehk mis neile selle töö juures meeldib, lisasid nad veel laste käsutamise ja lastega tutvumise.

Sellepärast, et eem meile meeldib väga lapsi käsutada. (Triin, 5.a)

Ja me tahame lastega tutvavaks saada. (Liis, 6.a)

Eelpool lasteaiaõpetajast kui tuleviku ametist rääkides olid poisid seda meelt, et tegemist on naiste ametiga, mistõttu oli see üheks negatiivseks küljeks lasteaiaõpetaja ameti juures. Erinevalt tüdrukutest ei meeldinud poistele järgmise aspektina õpetamine, nemad pidasid seda igavaks. Veel nimetasid poisid vähemmeeldivate aspektidena lasteaiaõpetaja töö juures laste arvu saatmist, „kogu aeg arvutis olemist“, laste valvamist ning lapsevanematega infovahetust (meili teel). Järgnevalt on esitatud mõned näited lasteaiaõpetaja ameti negatiivsetest külgedest:

Äää näiteks lapsi õpetada, see on nii igav. (Martin, 6.a)

Et koguaeg pead seal rääkima lastele hommikuringis asju, sa pead nende juures käima, aitama neil teha plasteliiniga mingeid asju... . (Andreas, 6.a)

/.../ Sa pead laste arvu saatma ning koguaeg olema arvutis ning lapsi valvama. (Andreas, 6.a)

Et näiteks et ta läheb teeb arvutisse, et keegi ütleb, et ta saadaks näiteks emale ühe kirja, et lasteaed ei saa, lasteaeda ei saa tulla, isegi lasteaed on kinni ja et täna on puhkepäev näiteks. (Martin, 6.a)

Küsidest poistelt, mida neile tulevikus lasteaiaõpetaja ameti asemel teha meeldiks, tõid nad välja järgmised ametid:

Mulle meeldib hoopis arvutitega mässata. (Martin, 6.a)

Meil on rohkem mehaanika... . /.../ Martin, muideks ää-ää meil suurena tuleb lausa selline haigus, et me peame kohe poes vaatama neid ajakirju, sest meile nii, sest autoajakirjad meile nii meeldivad, see mehaanika... . (Andreas, 6.a)

Käesoleva uurimuse tulemused näitavad, et lasteaiaõpetajat on võimalik vaadelda erinevatest vaatenurkadest. Ühtlasi selgub tulemustest, et lapsed on tähelepanelikud end ümbritseva ning endaga seotu suhtes, osates tuua konkreetseid elulisi näiteid.

Arutelu

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada 5-6-aastaste lasteaialaste kirjeldused lasteaiaõpetaja kohta. Eesmärgi saavutamiseks püstitati tööle järgmine uurimisküsimus:

Millisena kirjeldavad 5-6-aastased lasteaialapsed oma lasteaiaõpetajat? Läbiviidud uurimusega saadi vastus püstitatud uurimisküsimusele.

Esimese aspektina rääkisid 5-6-aastased lasteaialapsed lasteaiaõpetaja juures õpetaja välimusest. Siinkohal keskendusid lapsed õpetaja riitusele ja soengule, aga ka võimalikele detailidele, nagu meik ja prillide olemasolu. Omapäraseks oli õpetaja välimuse kirjeldamise juures asjaolu, et käesolevas uurimuses osalenud tüdrukud tõid muuhulgas välja viimati nimetatud aspektid, milledeks olid meik ja prillid, samas kui poisid neile tähelepanu ei pööranud.

Teise aspektina tõid lapsed lasteaiaõpetaja juures välja õpetaja tuju, kasutades sõnu rõõmus, kurb ja kuri. Laste hinnangul tekitab õpetajale hea tuju laste hea käitumine, halva tuju aga õnnetused, arusaamatused või laste halb käitumine. Õpetaja tuju on laste kirjelduste kaudu välja tulnud teisteski uurimustes kui sarnaseid tulemusi esitleb Einarsdóttir (2014), tuues välja, et lastele meeldib naeratav ehk rõõmsameelne õpetaja, kuid ei meeldi kuri või lastega riidlev õpetaja, „õpetaja, kes ei ole rõõmus“. Põhjendusena, miks õpetajad on vahel kurjad või riidlevad lastega, tõid lapsed eelmainitud uurimuses samuti välja, et nad ei kuuletu õpetajatele, nad teevad liiga palju lärmi või kui keegi lastest on paha. Sarnasel seisukohal nii meeldivate kui ka ebameeldivate aspektide osas olid ka Taani ja Ameerika lapsed (Kragh-Müller & Isbell, 2011), öeldes, et neile meeldivad head õpetajad, mõtestades sõna „hea“ tähendust lahti kahte moodi: hea on õpetaja, kes mängib lastega, räägib neile jutte, teeb nalja ja annab lastele vahel ka valikuvõimalusi ning hea on õpetaja, kellel on kena nägu, kes ütleb häid asju ja on lahke. Kurja õpetajat, kes riidleb lastega, tõid ebameeldivana välja Taani lapsed, lisades et mõnede lastega riidleb õpetaja rohkem kui teistega. Omaltpoolt tõi üks viieaastane poiss suhetest õpetajaga rääkides välja, et talle ei meeldi, kui õpetajad ütlevad halbu sõnu (Kragh-Müller & Isbell, 2011). Kochi (s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j) uurimuses osalenud lapsed kasutasid sarnaselt eelmainitud uurimuses (Kragh-Müller & Isbell, 2011) osalenud lastele õpetaja iseloomustamiseks sõnu „hea“ ning „range“. Veel on õpetaja halva tuju iseloomustamisel rääkinud lapsed näiteks pahandamisest või karjumisest (Seland, s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j).

Kolmanda aspektina keskendusid lapsed õpetaja tegevustele. Lapsed rääkisid õpetaja tegevustest nii hommik-lõuna-õhtu jaotuses kui ka üldiselt ajamääratluseta. Mitmeid käesolevas uurimuses laste poolt väljatoodud õpetaja tegevusi on leitud teisteski uurimustes: laste õpetamine ja valvamine (Einarsdóttir, 2014; Kraus, 2014), õpetajate omavaheline suhtlus, arvutis töö tegemine ning kohaolijate märkimine (Einarsdóttir, 2014), lastele unejutu lugemine, lastega pahandamine ja meisterdamine (Kraus, 2014). Õpetamise juures on huvitav

märkida, et käesolevas uurimuses kasutasid lapsed sõna *õpetab*, kuid väljatoodud Einarsdóttiri (2014) uurimuses kasutasid enamus lapsi sõnu *toetab*, *abistab*, väiksem osa lastest rääkis õpetamisest. Nimetatud sarnasuste kõrval leidub ka erinevusi. Erinevalt käesolevas uurimuses osalenud lastest on Einarsdóttiri (2014) uurimuses toonud lapsed välja õpetajate tegevustena ka näiteks kohvi joomise, kirjade lugemise, kohtumistel osalemise ning Krausi (2014) uurimuses osalenud lapsed laste võimlemis- või muusikategevustesse saatmise, juhendamise, laste lasteaeda ootamise, päevikusse kirjutamise ning lastega mängimise. Erinevate tegevuste põhjal on lasteaiaõpetajat vaadeldud ka erinevalt. Nii on Koch (s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j) toonud välja õpetaja neli tüüpi, mille aluseks olid laste kirjeldused õpetaja kohta: *The Nurturer* ehk hoolitseja, *The Playmate* ehk mängukaaslane, *The Mentor* ehk juhendaja ning *The Controller* ehk kontrollija. Einarsdóttiri (2014) uurimuses jagunevad õpetaja tegevused lastega seotuteks ning muudeks kohustusteks. Lastega seotud tegevusi iseloomustavad järgmised märksõnad: *caregiving* ehk hoolitsemine, *observe* ehk jälgimine, *assist* ehk abistamine, *decision-making* ehk otsuste tegemine, *support* ehk toetamine ning *teaching* ehk õpetamine. Muude kohustuste hulka kuuluvad: *interaction with other stuff* ehk ülejäänud personaliga suhtlemine, *drink coffee* ehk kohvi joomine, *management* ehk korralduslikud tegevused (nt meilide lugemine, kohalolijate märkimine) ning *meetings* ehk kohtumised. Sarnaseid eelpool mainitud märksõnu lasteaiaõpetaja kohta, nagu jälgija, lapsele kaaslane, õpetaja ning abistaja, on nimetanud ka lasteaiaõpetajad ise ja lasteaiaõpetajaks õppijad, lõpetades lause „Lasteaiaõpetaja on nagu... sest...“ (Miljević-Ridič et al., 2013). Viidatud uurimuses lõpetati lause nimetatud märksõnade puhul vastavate mõtetega: õpetaja tagab lastele turvalisuse ja kaitse; tema veedab lastega koos palju aega mängides ja õppides; õpetaja arendab laste oskusi ja „õpetab lastele uusi asju“; ning õpetaja suunab ja julgustab lapsi. Seoses mitmete õpetaja tegevustega, mida lapsed, aga ka õpetaja ise ning lasteaiaõpetajaks õppijad on eelnevates uurimustes esile toonud, on Seland (s.a., viidatud Bazilchuk, 2016 j) viidanud oma uurimuse põhjal ka kahele laste seisukohalt negatiivsele aspektile – lastel on raske saada õpetajate tähelepanu ning õpetajad on pidevalt hõivatud erinevate toimetustega.

Neljanda aspektina rääkisid lapsed lasteaiaõpetajast kui võimalikust tuleviku ametist. Käesolevast uurimusest selgus, et lasteaiaõpetajateks soovisid saada tüdrukud, poisid eelistasid pigem meeste seas populaarsemaid ameteid, nagu näiteks ehitustöölaine ja traktoriparandaja, aga välja toodi ka kiirabijuht, politseinik, mehaanik ja „arvutitega mässaja“. Sarnaseid tulemusi, kus 5-6-aastaste tüdrukute populaarseimaks tuleviku ametiks osutus õpetaja, täpsustamata kujul, ning samavanuselised poisid nägid ennast enim politseinikena, toob välja ka Lee (2012), kes uuris elukutse eelistusi Taiwani lasteaedade lastelt. Zhang

(2017) selgitab, et soostereotüüpsus just alghariduse andmises koolieelses lasteasutuses tuleneb juba kaugest ajaloost. Ta toob ühe olulise aspektina välja asjaolu, et lastehoiuteenuseid pakkusid just naised, sest nemad kujutasid lastele stereotüüpset ideaalset ema. Meeste ülesandeks peeti pere finantsiliselt toetamist ajal, mil naised hoolitsesid laste eest, mis tähendas, et meestel tuli leida tasuvam töö, kui oli seda lastehoiuteenus. Kokkuvõtvalt toob Zhang (2017) soolise ebavõrduuse põhjustena lastehoiuteenustes välja mehe soorollid, madala palga ning ühiskonna vaate mehelikkusele ja naiselikkusele. Ühtlasi selgusid käesolevas uurimuses ka lasteaiaõpetaja ameti positiivsed ja negatiivsed küljed, kui uurimuses osalenud tüdrukud rääkisid õpetaja ameti positiivsete külgede puhul eelkõige laste õpetamisest ja enesekehtestamisest, aga ka mitte magamise kohustusest, laste käsutamisest ja lastega tuttavaks saamisest. Seevastu käesolevas uurimuses osalenud poisid tõid õpetamise välja negatiivseks, samuti lisasid, et neile ei meeldiks laste arvu saatmine, „koguaeg arvutis olemine“, laste valvamine ning lapsevanemaga suhtlemine.

Käesolevas töös kasutati kvalitatiivset uurimisviisi, mis võimaldas laste subjektiivset maailma lähemalt tundma õppida. Kvalitatiivset uurimisviisi võib aga pidada ka töö üheks piiranguks, kuna see ei võimalda tulemusi üldistada. Samuti tuleb silmas pidada seda, et töö tulemused sai uurija interaktsioonis lastega ning tulemusi mõjutas see, kuidas uurija laste sõnumeid mõistis.

Töö praktiliseks väärtuseks on 5-6-aastaste lasteaialaste uurimusse kaasamine ning selle kaudu lastelt endilt vahetu informatsiooni kogumine neid puudutava teema, lasteaiaõpetaja, kohta. Samuti pakub see sisendit koolieelse lasteasutuse (KELA) õpetaja õppekaval õppivatele tudengitele, mõistmaks selles vanuses lasteaialaste vaatenurka ning ühtlasi nende jaoks olulisi aspekte lasteaiaõpetaja juures. Lisaks võib öelda, et uurimuse läbiviimine pakkus ka uurijale kui KELA tudengile hea erialase praktika, kuidas lastega suhelda, kontakti luua ning nende arvamust kuulda võtta.

Kuigi antud töö tulemusi ei saa üldistada, on selle põhjal võimalik kavandada ja läbi viia kvantitatiivne uurimus, kuhu saab kaasata suurema valimi ning mille tulemuste põhjal on võimalik teha laiemaid üldistusi 5-6-aastaste lasteaialaste arusaamade kohta oma õpetajast.

Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli välja selgitada 5-6-aastaste lasteaialaste kirjeldused lasteaiaõpetaja kohta. Antud teema uurimine oli ajendatud asjaolust, et lasteaialapsed veedavad suure osa oma päevast lasteaiaõpetajaga koos olles ning lasteaiaõpetaja etendab nende arengus olulist rolli. Samas on selge, et lapsed näevad lasteaiaõpetajat ja tajuvad tema

olulisust nende arengus täiskasvanutest erinevalt. Veelgi enam kajastavad varasemad Eestis läbiviidud uurimused olukorda, kus lasteaiaõpetajat ei ole uurimisteemana laste vaatenurgast laialdaselt uuritud. Seepärast väärrib lasteaiaõpetaja lähemat uurimist just laste endi kirjelduste kaudu. Selleks viidi läbi kvalitatiivne uurimus, kus kolmes paarisintervjuus osales kokku kuus last.

Uurimistulemused näitavad, et lasteaiaõpetajat kirjeldasid käesolevas uurimuses osalenud lapsed tema välimuse, tuju ning tegevuste kaudu. Välimuse puhul kirjeldati lasteaiaõpetaja riietust ja soengut, samuti toodi välja meik ja prillide olemasolu. Lasteaiaõpetaja tuju iseloomustati sõnade „rõõmus“, „kurb“ ja „kuri“ kaudu. Lisaks toodi näiteid vastavate tujude tekitajatest. Lasteaiaõpetaja välimuse ja tuju kõrval kirjeldati õpetaja erinevaid tegevusi nii hommik-lõuna-õhtu kontekstis kui ilma ajalise määratluseta. Viimaks vaadeldi lasteaiaõpetajat kui tuleviku ametit. Seejuures selgusid erinevad positiivsed ja negatiivsed aspektid lasteaiaõpetaja ameti juures.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et lasteaiaõpetaja ja tema töö avaldub lastele ehedal moel ning lapsed on pädevad sellest rääkima, kuivõrd nende kokkupuude lasteaiaõpetajaga on suur. Lapsed toovad välja neid aspekte, mida nemad lasteaias olles märkavad ja kogevad ning mis neid kõnetavad. Oluline on neid aspekte uurida ning laste arvamust kuulda võtta. See aitab mõista laste vaatenurka lasteaiaõpetajast ja tema tööst. Samuti peegeldavad laste kirjeldused lasteaiaõpetajale tagasi nende tööd ja olulisust ühiskonnas.

Võtmesõnad: *lasteaialapsed, kirjeldused, lasteaiaõpetaja*

Summary

The aim of this research was to find out the 5-6 year olds preschool children's descriptions of preschool teacher. The investigation of this topic was driven by the fact, that preschool children spend most of the day with preschool teacher and preschool teacher promotes an important role in preschool children's development. However, it is clear that children see the preschool teacher and realize her/his role in their development differently from adults. Moreover, the earlier studies carried out in Estonia reflect the situation in which the preschool teacher as a research topic is not widely researched from the perspective of children. Therefore deserves the preschool teacher as a research topic closer examination through the descriptions of children themselves. In order to achieve that, a qualitative research was carried out in which a total of six preschool children participated in a three pair-interviews.

The findings of this research show that the preschool children participating in the research described the preschool teacher through her appearance, mood and activities. The appearance was described by the preschool teacher's clothing and the hair, also the makeup and the presence of glasses were mentioned. The preschool teacher's mood was characterized by the words „happy“, „sad“ and „strict“. In addition, the examples of the aspects, that created the mood, were illustrated. Besides the appearance and mood of the preschool teacher, the different activities of preschool teacher were described in the context of morning-afternoon-evening as well as without any reference to any timeframe. Finally, the preschool teacher's job was viewed as a future occupation. The different positive and negative aspects of preschool teacher's occupation were also revealed.

In conclusion, the preschool teacher and her/his work reveal for children in a clear way and children are competent to speak about preschool teacher, as their contact with the preschool teacher is high. Children highlight these aspects, which they notice and experience in preschool as well as the aspects that address them. It is important to examine these aspects and to hear children's opinion. This helps to understand the preschool teacher and her/his work from the perspective of children. The children descriptions reflect back to preschool teacher's their work and their importance in society.

Keywords: *preschool children, descriptions, preschool teacher*

Tänuõnad

Tänan kõiki uurimuses osalenud lapsi, kes andsid olulise panuse käesoleva töö valmimisse ning nende vanemaid, kes andsid nõusoleku laste uurimusse kaasamiseks. Suur tänu minu juhendajale abistavate nõuannete, kannatliku meele ning toetava ja motiveeriva suhtumise eest. Samuti olen tänulik kursuseõele Moonikale, kelle abile sain alati loota ning kelle positiivsus innustas mind pingutama terve uurimisprotsessi ja töö kirjutamise vältel. Minu suur tänu kuulub perele, kes uskus minusse lõpuni.

Autorsuse kinnitus

Kinnitan, et olen koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega.

Kasutatud kirjandus

- Acar, I. H., Hong, S.-Y., & Wu, C. (2017). Examining the role of teacher presence and scaffolding in preschoolers' peer interactions. *European Early Childhood Education Research Journal*, 25(6), 866–884. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2017.1380884>
- Anton, M. (2012). *Lasteaiaõpetajate ja lapsevanemate tõlgendused lasteaiaõpetaja tööst*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Bakken, L., Brown, N., & Downing, B. (2017). Early Childhood Education: The Long-Term Benefits. *Journal of Research in Childhood Education*, 31(2), 255–269. <https://doi.org/10.1080/02568543.2016.1273285>
- Bazilchuk, N. (2016). Here's what kids really think of their preschool teachers. *ScienceNordic*. Külastatud aadressil <http://sciencenordic.com/here%E2%80%99s-what-kids-really-think-their-preschool-teachers>
- Casas, F., González, M., Navarro, D., & Aligué, M. (2013). Children as Advisers of Their Researchers: Assuming a Different Status for Children. *Child Indicators Research*, 6(2), 193–212. <http://doi.org/10.1007/s12187-012-9168-0>
- Dozza, L., & Cavrini, G. (2012). Perceptions of Competence: How Parents View Teachers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 46, 4050–4055. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2012.06.195>
- Einarsdóttir, J. (2014). Children's perspectives on the role of preschool teachers. *European Early Childhood Education Research Journal*, 22(5), 679–697. <https://doi.org/10.1080/1350293X.2014.969087>
- Einarsdóttir, J., Dockett, S., & Perry, B. (2009). Making meaning: children's perspectives expressed through drawings. *Early Child Development and Care*, 179(2), 217–232. <https://doi.org/10.1080/03004430802666999>
- Einarsdóttir, J. (2007). Research with children: methodological and ethical challenges. *European Early Childhood Education Research Journal*, 15(2), 197–211. <http://doi.org/10.1080/13502930701321477>
- Farmer, T. W., McAuliffe Lines, M., & Hamm, J. V. (2011). Revealing the invisible hand: The role of teachers in children's peer experiences. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 32(5), 247–256. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2011.04.006>
- Hirsijärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2005). Teaduslikule uurimistööle esitatavad nõuded. E. Uuspõld (Toim), *Uri ja kirjuta* (lk 26-27). Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Honkanen, K., Poikolainen, J., & Karlsson, L. (2018). Children and young people as co-researchers – researching subjective well-being in residential area with visual and verbal

- methods. *Children's Geographies*, 16(2), 184-195.
<https://doi.org/10.1080/14733285.2017.1344769>
- Hunleth, J. (2011). Beyond on or with: Questioning power dynamics and knowledge production in “child-oriented” research methodology. *Childhood*, 18(1), 81–93.
<https://doi.org/10.1177/0907568210371234>
- Kask, L. (2014). *Lasteaiaõpetajate ja lahet vahelised suhted õpetajate hinnangute põhjal ning seosed õpetaja enesetõhususe ja taustateguritega*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Kellett, M. (2010). Small Shoes, Big Steps! Empowering Children as Active Researchers. *American Journal of Community Psychology*, 46(1–2), 195–203.
<https://doi.org/10.1007/s10464-010-9324-y>
- Koolieelse lasteasutuse seadus (2018). *Riigi Teataja I 2018*, 6. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/122012018006?leiaKehtiv>
- Kragh-Müller, G., & Isbell, R. (2011). Children’s Perspectives on Their Everyday Lives in Child Care in Two Cultures: Denmark and the United States. *Early Childhood Education Journal*, 39(1), 17–27. <https://doi.org/10.1007/s10643-010-0434-9>
- Kraus, K. (2014). *Meetodid laste rahulolu uurimiseks koolieelse lasteasutusega ühes Tartumaa lasteaias 6-7-aastaste laste rühmas*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Kutsestandard. *Õpetaja, tase 6* (2017). Kutsekoda. Külastatud aadressil <https://www.kutsekoda.ee/et/kutseregister/kutsestandardid/10640560/pdf/opetaja-tase-6.2.et.pdf>
- Laherand, M. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Lansdown, G. (2011). *Every Child’s Right To Be Heard*. Külastatud aadressil https://www.unicef.org/french/adolescence/files/Every_Childs_Right_to_be_Heard.pdf
- Lapse õiguste konventsioon (1996). *Riigi Teataja II 1996*, 16, 56. Külastatud aadressil <https://www.riigiteataja.ee/akt/24016>
- Lauer, E. (2014). *Eesti lasteaiaõpetaja isiksusejooned*. Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.
- Lee, H-C. (2012). „What do you want to do when you grow up?“ Occupational aspirations of Taiwanese preschool children. *Social Behavior and Personality*, 40(1), 115-128.
<http://dx.doi.org/10.2224/sbp.2012.40.1.115>
- Mason, J., & Danby, S. (2011). Children as Experts in Their Lives: Child Inclusive Research. *Child Indicators Research*, 4(2), 185–189. <https://doi.org/10.1007/s12187-011-9108-4>

- Miljević-Ridički, R., Pahić, T., & Šarić, M. (2013). A Croatian Study of Practitioners' and Kindergarten Teacher Students' Opinions of Their Role in Children's Lives. *Center for Educational Policy Studies Journal*, 3(2), 51–69.
- Männamaa, M. (2008). Intervjuu. E. Kikas (Toim), *Õppimine ja õpetamine koolieelses eas* (lk 159-163). Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Männamaa, M., & Marats, I. (2009). Lapse üldoskuste areng. E. Kulderknup (Toim), *Üldoskuste areng koolieelses eas* (lk 7; 25-26; 32). Tartu: Kirjastus Studium. Külastatud aadressil http://oppekava.innove.ee/wp-content/uploads/2015/07/Yldoskused_Mang_Alusharidus.pdf
- O'Malley, K. (2004). *Children and Young People Participating in PRSP Processes*. Külastatud aadressil <https://resourcecentre.savethechildren.net/node/1258/pdf/1258.pdf>
- Pálmadóttir, H., & Einarsdóttir, J. (2015). Young children's views of the role of preschool educators. *Early Child Development and Care*, 185(9), 1480–1494. <http://doi.org/10.1080/03004430.2015.1004056>
- Pascal, C., & Bertram, T. (2009). Listening to young citizens: the struggle to make real a participatory paradigm in research with young children. *European Early Childhood Education Research Journal*, 17(2), 249–262. <https://doi.org/10.1080/13502930902951486>
- Phajane, M. H. (2014). Exploring the Roles and Responsibilities of Early Childhood Teachers. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 10(5), 420-424. <http://doi.org/10.5901/mjss.2014.v5n10p420>
- Punch, S. (2002). Research with Children: The Same or Different from Research with Adults?. *Childhood*, 9(3), 321-341. <http://doi.org/10.1177/0907568202009003005>
- Zhang, J. J. (2017). Research ethics and ethical research: some observations from the Global South. *Journal of Geography in Higher Education*, 41(1), 147–154. <https://doi.org/10.1080/03098265.2016.1241985>
- Tinson, J. (2009). Researching with Children: an Introduction. J. Tinson (Eds.), *Conducting Research with Children and Adolescents* (pp. 6-7). Oxford: Goodfellow Publishers Limited.

Lisad

Lisa 1. Intervjuukava

Sissejuhatus:

1. Mis sinu nimi on?
2. Kui vana sa oled?
3. Kas te käite samas rühmas?
4. Kes teie rühmas veel on lastele lisaks?
5. Mitu õpetajat teie rühmas on?

Põhiosa:

Õpetaja kirjeldamine

6. Kelle sina joonistasid?
7. Kirjelda, milline sinu õpetaja välja näeb.
 - Milliseid riideid ta kannab?
 - Milline on tema soeng?
8. Kirjelda õpetaja tuju.
 - Millises tujus on sinu õpetaja pildi peal?
 - Mille järgi sa tunned ära, et õpetajal on selline tuju?

Õpetaja tegevused

9. Mida õpetaja sinu pildi peal teeb?
10. Millega õpetaja lasteaias veel tegeleb?
 - Millega õpetaja hommikuti lasteaias tegeleb?
 - Millega õpetaja lõuna ajal lasteaias tegeleb?
 - Millega õpetaja õhtupoolikul lasteaias tegeleb?

Lasteaiaõpetaja kui tuleviku amet

11. Kas sina tahaksid saada lasteaiaõpetajaks?
 - Sa ütlesid, et tahad saada lasteaiaõpetajaks. Mis sulle meeldib lasteaiaõpetaja töö juures?
 - Sa ütlesid, et ei taha saada lasteaiaõpetajaks. Mis sulle ei meeldi lasteaiaõpetaja töö juures?

Lõpetav osa:

Kas sa sooviksid veel midagi lisada oma lasteaiaõpetaja kohta?

Lisa 2. Kiri lapsevanematele

5-6-aastaste lasteaialaste kirjeldused lasteaiaõpetaja kohta

Mina olen Herta ja ma kirjutan sellel aastal oma lõputööd. Lõputöö teemaks olen valinud lasteaiaõpetaja uurimise just laste kirjelduste kaudu, sest mina ise õpin ka lasteaiaõpetajaks ja seepärast on mul huvi saada teada, millisena näevad lapsed lasteaiaõpetajat. Vanuseliselt plaanin uurida 5-6-aastaseid lasteaialapsi.

Lastega ma viin läbi paarisintervjuu, mis tähendab, et intervjuus osaleb kaks last ja üks intervjuueerija. Paarisintervjuus ma palun mõlemal lapsel joonistada oma lasteaiaõpetajast pildi ning seejärel kirjeldavad lapsed joonistuste põhjal oma õpetajat ja tema tööd.

Kõiki lastelt saadud vastuseid ja ka joonistusi kasutan mina ainult oma lõputöö koostamise eesmärgil ning töös asendan laste nimed pseudonüümidega. Uurimuse jooksul on lastel alati õigus keelduda küsimusele vastamast või taganeda uurimuses osalemisest, kui nad tunnevad, et ei soovi enam minuga vestelda. Lisaks eelnevale on minul soov intervjuusid helisalvestada, et hiljem saaksin vestlust uuesti üle kuulata, kirja panna ning analüüsida ainult oma lõputöö tarbeks.

Kas olete nõus, et Teie laps uurimuses osaleb?

Täiendavaid küsimusi või lapse uurimuses osalemise nõusolekut ootan enda e-posti aadressile: /uurija meiliaadress/.

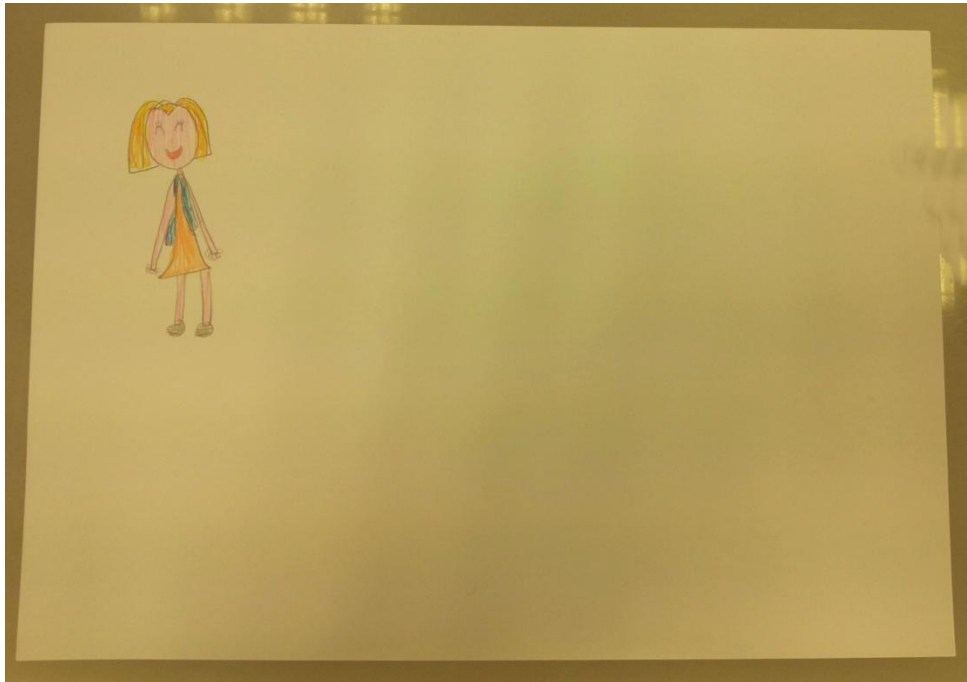
Seejärel saame juba täpsemalt kokku leppida intervjuu toimumise koha ja aja.

Lugupidamisega

Herta Hiiend

/uurija meiliaadress/

Lisa 3. Laste joonistused oma lasteaiaõpetajast

Joonis 2. Kadri joonistatud õpetaja Eve

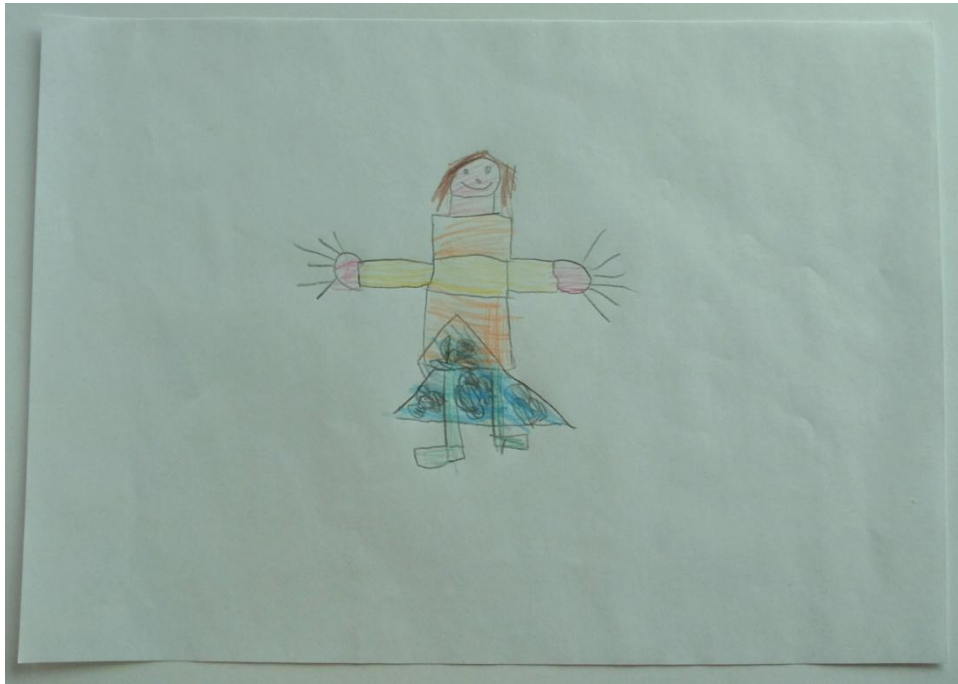
Joonis 3. Marise joonistatud õpetaja Eve

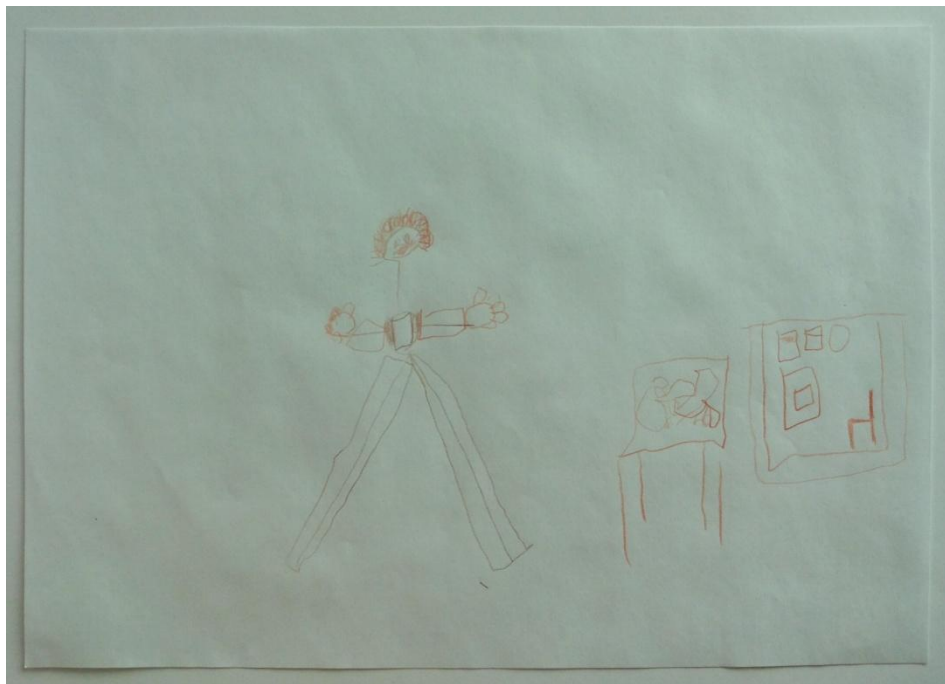
Joonis 4. Triinu joonistatud õpetaja Urve

Joonis 5. Liisi joonistatud õpetaja Urve

Joonis 6. Martini joonistatud õpetaja Piret

Joonis 7. Andrease joonistatud õpetaja Kairi

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Herta Hiiend (sünnikuupäev: 12.06.1996),

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

„TA ON ÕPETAJA! ÕPETAB LAPSI!“: 5-6-AASTASTE LASTEAIALASTE
KIRJELDUSED LASTEAIAÕPETAJA KOHTA,

mille juhendaja on Pihel Hunt,

1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, 22.05.2018.